

PESTPROTOCOL 2016

waar talent zich ontpopt

Pestprotocol 2016

Inleiding

Op de Rietvink wordt veel waarde gehecht aan het opbouwen van zelfvertrouwen en het ontdekken van talenten, krachten en kwaliteiten van kinderen. Daarnaast vinden wij besef hebben van de ander: empathie, perspectief kunnen nemen en diversiteit kunnen waarderen van groot belang. Wij gaan uit van een respectvolle omgang van leerlingen onderling en streven naar een klimaat waarin leerlingen elkaar in gedrag positief ondersteunen. De leerlingen leren relaties aan te gaan op basis van samenwerking en sociale druk te weerstaan. Ze moeten conflicten samen kunnen en durven oplossen. In dit alles hoort pesten niet thuis.

De Rietvink als Vreedzame school

De Rietvink is een Vreedzame School. De doelstelling van de Vreedzame School is dat leerkrachten, kinderen en ouders zich verantwoordelijk voelen voor een goede, positieve sfeer binnen de school.

We werken aan een school waar het verantwoordelijkheidsgevoel van kinderen toeneemt, waar sprake is van betrokkenheid op elkaar en waarin kinderen hun conflicten zelf leren oplossen. Als dit niet lukt kunnen ze de hulp inroepen van mediators. Dit zijn kinderen uit de bovenbouw die hiervoor opgeleid zijn.

De Vreedzame School biedt voor iedere groep een lessenserie, die we gebruiken als kapstok. Het gaat erom dat hetgeen aangeboden wordt in de lessen, toegepast wordt in elke situatie. Door het volgen van dit programma realiseren wij als school een sociaal klimaat dat de school tot een gemeenschap maakt, waarin iedereen zich medeverantwoordelijk en thuis voelt.

In het begin van het schooljaar maakt elke groep afspraken waarin elk kind zijn stem heeft en waar elk kind zich aan committeert.

Tijdens de groepsvorming, vooral tijdens de start van het schooljaar, staat centraal hoe leerkrachten via allerlei oefeningen een positieve groep kunnen creëren. Dit ter voorkoming van ordeproblemen, pesten, slechte prestaties van leerlingen, ruzies, slechte samenwerking tussen kinderen (consequenties van een negatieve groep). Er worden, in samenspraak met de leerlingen duidelijke gedragsverwachtingen/groepsregels opgesteld die de lading van al het gewenste gedrag tijdens instructies, werken, buitenspelen, samenwerken in de klas etc dekken. De gewenste gedragingen die voortvloeien uit de groepsregels worden ingeoefend. De ondertekende afspraken hieromtrent worden mooi vormgegeven en krijgen een centrale plek op de datamuur.

De Vreedzame school en pesten

Van de Vreedzame school gaat een preventieve werking ten aanzien van het pesten. Op een Vreedzame school stralen directie en leerkrachten voortdurend boodschap uit dat ze op een zorgzame manier met elkaar dienen om te gaan, en dat iedereen zich gehoord en gezien moet kunnen voelen.

Het programma streeft naar een positief en inclusief groepsklimaat. Een positieve en veilige groep zonder sterke subgroepen, waarin geen leerlingen worden buiten gesloten, voorkomt in hoge mate van pesten.

De leerkracht leeft in een positieve groep stevige en heldere waarden voor, verbonden aan de Vreedzame school, zoals: iedereen hoort erbij, we helpen elkaar om het gezellig te hebben, we zijn er met elkaar verantwoordelijk voor dat iedereen zich veilig en prettig voelt in de groep. Het is zinvol een goed beeld te verkrijgen van het groepsklimaat. Het gebruiken van een veiligheidsthermometer, afname van een groepsklimatenvragenlijst, gesprekken met de groep, eventueel de inzet van een sociogram en de analyse van subgroepen zijn acties die hiertoe bij kunnen dragen. Op basis hiervan kan een plan gemaakt worden om het groepsklimaat te versterken. Ondanks deze preventieve maatregelen is pesten op geen school volledig uit te bannen. Als er pestincidenten voorkomen is het zaak na te gaan of het programma van de Vreedzame school goed uitgevoerd wordt. Maar soms is er meer nodig. Van ingrijpen tot schorsen of verwijderen van leerlingen.

1. Preventief programma de Vreedzame School

2. Preventief: toezicht en overzichtelijke vrije ruimtes

3. Ingrijpen bij plagen

4. En oplossingsgerichte pestaanpak

5. Herstelgesprekken

6. Schorsing

1. Preventief: de kwaliteit van de Vreedzame School

Bij pestincidenten is het raadzaam om na te gaan of het programma van de Vreedzame school adequaat wordt uitgevoerd. Geeft elke leerkracht (duo leerkrachten om de week zodat elke leerkracht op de hoogte is van wat er op vreedzame schoolniveau gebeurd op school) ieder week een Vreedzame School les? Om dit te borgen is het zinvol een dergelijk formulier jaarlijks in te vullen, als onderdeel van de borging van de Vreedzame school (zie formulier borging kwaliteit de vreedzame School –IN De SCHOOL boek; Van gedragsregulering naar opvoeding blz 70/71)

Bij een negatieve sfeer in de groep is er een manier om de kwaliteit van de Vreedzame School te analyseren door naar het gedrag van de leerlingen te kijken. Hiertoe kan de leerkracht de zogenoemde groepsklimaatvragenlijst invullen; in de bovenbouw geldt dit ook voor de leerlingen. Er is een onder-, midden en bovenbouwversie van de groepsklimaatvragenlijst (zie bovengenoemde boek blz 73). Hiermee is na te gaan in hoeverre de doelen van het programma worden behaald.

Eventueel kunnen uit het programma enkele lessen naar voren worden gehaald, lessen die expliciet bijdragen aan het voorkomen van pesten. Enkele denkbare lessen zijn:

- blok 1 les 5 (groep 3-7), les 6 (groep 1-6) over respecteren van verschillen, les 9 (groep 4-7) over pesten en plagen, les 10 (alle groepen) over samen afspraken maken (aanscherpen afspraak over het pesten)
- Blok 2: les 11 (groep8) over groepsdruk en les 12 (groep 8) eigen mening.
- Blok 4: les 26 (groep 4) over buitensluiten, les 26 (groep5) over opkomen voor elkaar, les 26 (groep 7) over het A-team en over buitensluiten.
- Blok 5; les 31 (groep 5) over een aardige groep.

2. Preventief: Toezicht in vrije ruimtes

Het ontbreken van toezicht kan een belangrijke factor zijn in het ontstaan van pestgedrag. De onveiligheid kan toenemen als er onvoldoende toezicht en dus onvoldoende leiding is. De risicovolle periodes op een schooldag zijn de overgangen van bijvoorbeeld van klas naar het gymlokaal of naar het gymlokaal, de pauzes op het plein en de tijdstippen vlak voor of vlak na het begin van de school.

Toezicht houden behelst meer dan een rondje lopen op het plein of staan kijken in de gang.

Kenmerken van goed toezicht houden:

- Zorg voor voldoende toezicht 2-3 mensen die buitenlopen, in de middenbouw lopen de mediators ter ondersteuning ook buiten;
- lever actief een bijdrage aan een positieve sfeer, loop rondjes, maak een praatje, toon interesse;
- geef positieve feedback/opstekers op het naleven van de regels: benoem positief gedrag;
- corrigeer leerlingen direct op ongewenste gedrag,
  - gebruik daarbij een rustige en vriendelijke toon,
  - benoem welk gedrag de leerling liet zien en welk gedrag je wil zien,
  - doe dit zo kort en duidelijk mogelijk,
  - vraag aan de leerling of hij of zij het goede gedrag kan laten zien
  - sluit af met een opsteker als de leerling het gewenste gedrag laat zien

Behalve de toezicht in de vrije ruimtes is het zinvol om te kijken naar de overzichtelijkheid van de fysieke ruimtes, zoals het plein en de gangen. De leerlingen zijn hier goed bij te betrekken door hen mee te laten denken en te laten meepraten over de mogelijke verbeteringen.

3. Ingrijpen bij plagen

Plagen en pesten lijken veel op elkaar, waarbij plagen soms een voorfase van pesten is. Het is belangrijk om attent te zijn op plaagsituaties in en rond de school. Plagen heeft als kenmerk dat beide partijen elkaar over en weer plagen en daar vaak beide plezier aan ontnemen. Plagen is een fenomeen dat zich op de grens van het aanvaardbare afspeelt. Gaat één van de betrokkene net iets te ver, dan kwetst hij of zij (meestal onbedoeld) de ander en kan er een boze of gekwetste reactie volgen. Hetzelfde geldt als meerdere kinderen plagen. Als één van de partijen het niet meer leuk vindt, dan ontstaat het risico dat plagen overgaat in pesten.

De school moet aandacht besteden aan het plagen, het verschil met pesten en de manier waarop je met elkaar die grens goed kunt hanteren. Waar ligt de grens tussen leuk en niet leuk plagen en hoe je dat als laatste kunt stoppen.

Licht plagen vraagt om lichte ondersteuning van de geplaagde of de plager. Soms is hierbij de inzet van mediatie wenselijk. Pas bij herhaling is het nodig om de plager en de geplaagde iets uitgebreider en systematischer te helpen om het patroon te doorbreken. De mediators kunnen hierbij helpen om te verhelderen of het nog wel leuk is voor alle betrokkenen. De leerkracht kan in de groep ook regelmatig het verschil tussen leuk en vervelend plagen bespreken. En vooral ook met de kinderen oefenen hoe kun je aangeven dat je het plagen als niet leuk ervaart, hoe zorg je ervoor dat het stopt en hoe kunnen andere kinderen indien nodig helpen? De leerkracht kan hiervoor aan het eind van de week de Vraag- en de opstekerkring (kringgesprek aan het einde van de week) gebruiken.

Stevig plagen vraagt om een steviger en meer individueel gerichte benadering: ondersteuning van de geplaagde, aanspreken van de plager en een meer specifieke inzet van bijvoorbeeld een steungroep of mediators. Met de plager kan – bij voorkeur buiten aanwezigheid van andere leerlingen- gesproken worden over de klacht of door de leerkracht negatieve effecten van het plagen. De essentie daarbij is niet te spreken over het beschuldigende gedrag zelf, maar juist te proberen iets in de lichte en positieve benadering te zoeken, waardoor de plager eerder tot meewerken geneigd zal zijn. Hierdoor is het makkelijker en eerder mogelijk om te checken of het probleem is opgelost. Bij volhardend eenzijdig plaaggedrag is het geboden meer planmatig te werken. (vb. Kids' Skills) Tegelijkertijd kan met de geplaagde worden gestart met herhalen van wat de kinderen in de klas geleerd hebben: zeggen dat je het niet leuk vindt en uit de situatie te stappen. De volgende optie is hulp aanbieden, extra oefenen met het precies en op tijd aangeven dat het plagen niet leuk wordt gevonden en oefenen met het uit de situatie te stappen. Hierbij kan een buddy behulpzaam zijn. De mediators op school kunnen oefenen met inschatten of een plaagsituatie nog leuk is of negatief dreigt te worden. Hierbij kunnen ze oefenen met verschillende effectieve interventies. Bij terugkerende problemen rond een plager of geplaagde kan ook een steungroep worden samengesteld. Deze groep leerlingen kan met hulp en/of tips ook eigen interventies bedenken en uitvoeren.

Definitie	Pesten is (psychisch, fysiek of seksueel) systematisch geweld van een leerling of een groep leerlingen ten opzichte van een of meer klasgenoten, die niet (meer) in staat is/zijn zichzelf te verdedigen (Van der Meer, 1997)
------------------	---

4. De oplossingsgerichte aanpak (OPA)

Ondanks inspanningen op school- en groepsniveau zullen zich gevallen voordoen waar individuele leerlingen ondersteuning nodig hebben. Dit kan zowel de 'pester' als het 'slachtoffer' zijn.

Signalen van leerlingen en/of ouders

Opmerkingen van leerlingen en ouders worden serieus genomen en zijn aanleiding tot gesprek.

Signaleringsinstrumenten: Kijk! registratie en Zien!

Er wordt gebruik gemaakt van informatie over de ondersteuningsbehoeften van de groep en/of individuele leerlingen. Twee graadmeters, (welbevinden en betrokkenheid) die een signaalfunctie hebben en vijf vaardigheidsdimensies die relevante informatie geven over de ontwikkelingsbehoefte van een leerling op sociaal-emotioneel gebied. Analyse kan voor de leerkracht aanleiding zijn om op individueel of op groepsniveau aandacht te besteden aan het voorkomen of oplossen van pestgedrag. Indien nodig wordt er melding gemaakt bij het leerteam gedrag

Tijdens observaties in de klas en op het plein zijn leerkrachten dagelijks alert op gedrag dat een indicatie voor pestgedrag zou kunnen zijn. Om de werkwijze volgens het protocol goed uit te kunnen voeren, is vastgelegd welke eigenschappen, attitude en competenties (kennis en vaardigheden) gevraagd worden van de leerkracht. Die worden weergegeven in bijlage 2 bij dit protocol.

Het grootste deel van de methodes die gebruikt worden om pesten tegen te gaan zijn probleemgericht. Dit is anders bij de steungroep-aanpak. Hierbij wordt op een oplossingsgerichte manier pestgedrag omgebogen in positief en betrokken gedrag in de klas. In de aanpak van de steungroep-aanpak wordt een groepje leerlingen met zowel de 'pesters', de 'toeschouwers' als de gepeste en zijn of haar vrienden samengesteld. Zij nemen samen verantwoordelijkheid.

De steungroep kan het ontstane gedragspatroon doorbreken en positief veranderen. De aanpak gaat verder dan symptoombestrijding: De steungroep zorgt ervoor dat de rest van de klas meegaat in een positieve spiraal met als resultaat een betere sfeer en een veilig schoolklimaat.

De belangrijkste elementen van de aanpak:

- Geen schuld, verwijten of straf;
- Als uitgangspunt het goede in ieder kind;
- Aanmoedigen van empathie;
- Iedereen is verantwoordelijk;
- Snel. Positief en oplossingsgericht;
- De dader krijgt de kans zijn of haar gedrag te veranderen.

De leerling die ondersteuning nodig heeft, bepaalt wie er in de steungroep komt. Dit zijn de leerlingen die het hem moeilijk maken, leerlingen die daar vaak bij zijn en zijn vrienden. De aanleiding is onbelangrijk. De steungroep gaat onder begeleiding van de leerkracht helpen

de leerling om wie het gaat gelukkiger te laten zijn door zelf iets te bedenken wat ze voor de leerling kunnen doen. In vervolggesprekken met de leerkracht wordt besproken waaraan de kinderen kunnen zien dat de betreffende leerling gelukkiger is en wat ze nog meer kunnen doen om dit te versterken. Tegelijk worden ook door de leerkracht gesprekjes gevoerd met de leerling om wie het gaat, waarin de eigen rol centraal staat en waarin hij/zij leert in te zien wat voor een bijdrage hij/zij kan leveren aan de oplossing van het probleem. De gespreksleider (leerkracht) blijft neutraal en geeft veel complimenten. De frequentie van de gesprekken is afhankelijk van het effect.

De ouders van de leerling om wie het gaat wordt gevraagd naar de positieve ontwikkeling van hun kind. Ouders van de steungroep wordt gevraagd hun kinderen te stimuleren hun suggesties in praktijk te brengen.

Volgens deze **groepsbenadering van pesten** zijn er zes rollen die kinderen in een klas kunnen aannemen.

1. De pestkop,
2. het slachtoffer,
3. een pestkop-slachtoffer (die zowel zelf pest als gepest wordt, vaak omdat hij sociale vaardigheden mist),
4. de verdediger (die voor het slachtoffer opkomt),
5. de assistent/versterker (die als meeloper de pestkop bijstaat),
6. de buitenstaander (die wel weet wat er gebeurt maar er niks aan doet).

Voor leerkrachten is dat interessant: ze krijgen inzicht in de structuur en de onderlinge relaties van een klas. Het wordt makkelijker om te onderzoeken waarom sommige kinderen centraal in het netwerk staan en andere helemaal aan de rand.

“Als leerkrachten pesten willen bestrijden, hoeven ze niet in te zoomen op één kind dat vervelend is, of een ander kind dat altijd de pineut is. Ze kunnen de hele klas erbij betrekken. Want uiteindelijk heeft iedereen een rol.”

**Handelswijze
voor de
leerkracht**

STAPPENPLAN:

Stap 1

Gesprek met het slachtoffer

De leerkracht (of een ander teamlid van de school) praat met de gepeste lln over de situatie, vraagt of hij/zij hulp wil en stelt met hem/haar de steungroep samen (zie stap 2)

inventarisatie

- Gebruik het eigen beeld van het 'slachtoffer' (van de situatie) om omstanders, pesters en vrienden te identificeren.
- Gesprek met alleen het 'slachtoffer'
- Concentreer je op het soort gebeurtenissen dat plaatsvindt. (Niet de specifieke incidenten)
- Het slachtoffer mag praten over alles wat hij denkt dat nuttig is om te vertellen. Dat kan de hele geschiedenis zijn van het pesten of juist bijna niets daarover.
- Je houding: Niet (ver)oordelend! En zonder het waarheidsgehalte te beoordelen.
- Geen vragen van de soort: "Wat deed je dan waardoor hij dat (pesten) deed?"
- Vertel het 'slachtoffer' dat de pesters absoluut niet gestraft gaan worden en dat er dus ook geen repercussies vanuit de pesters zullen kunnen zijn (niet i.v.m. deze begeleiding tenminste)
- Leg de volgende stappen uit: Ik ga hulp vragen aan de andere kinderen: Geeft hoop. "Over een week hebben we een nieuwe afspraak: "Vertel me dan wat er veranderd is, okay?"
- Identificeer. "Wie zijn de meest bedreigende personen?": de pesters, "Wie staan erbij en kijken ernaar?": de omstanders en "Wie zijn voor jou nu al ondersteunend" of als die er niet zijn: "Wie zie je als vrienden en potentiële vrienden (wie zou je als vriend willen hebben?)"
- Check of er namen genoemd zijn vanuit elke groep of subgroep in de school waarin deze leerling een rol speelt én een probleem ervaart.
- Is er nog iets dat je me vertellen wilt?

Stap 1a: ouders (indien nog niet gebeurd) op de hoogte stellen

Stap 2: gesprek met de klas en de klas medeverantwoordelijk maken

Stap 3 Support groep maken

Maak een support groep van vijf tot acht leerlingen uit de onwaarschijnlijke combinatie van toeschouwers én pesters én potentiële vrienden.

Het 'slachtoffer' is hier niet bij! Alle belangrijke pesters zitten er zeker wel in!

Stap 4 gesprek met de supportgroep

In dit gesprek wordt de steungroep uitgenodigd om de gepeste medeleerling te gaan helpen. Ze worden verzocht met ideeën en voorstellen te komen,

NB een ander (indien mogelijk de lb-er, mensen die uitgeroosterd zijn voor gym)

In deze fase zelf absoluut niet het woord 'pesten' of 'pester' gebruiken,

(suggereert dat er reeds een oordeel of zelfs veroordeling is.) Stel ze gerust: "Jullie zitten hier niet vanwege iets wat je misdagen hebt of zo, We hebben jullie hulp nodig!" "Jullie zijn gekozen omdat elk van jullie in staat is om ons te helpen." Zorg dat geen van de kinderen gelabeld wordt vanwege de selectie voor deze groep, dat ze in een gemengde groep zitten maakt dat makkelijker. Ik heb jullie hulp nodig: X voelt zich erg ongelukkig!

Empathie/medeleven met het slachtoffer versterken.

Was jij wel eens ongelukkig?

In vervolggroep: niet praten over gevoelens slachtoffer, juist wel over de gevoelens van de kinderen in deze groep die wel eens ongelukkig zijn geweest op een school.

Concludeer: "X moet zich vaak zó voelen",...

Uitleg dat "Niemand hier op school zich ongelukkig zou mogen voelen en omdat zij X beter kennen dan wie ook weten zij waarschijnlijk het beste waarom en wanneer X ongelukkig is. (Meestal komt er dan vanzelf informatie.)

Namen noemen is in dit kader niet nodig. (Om het vrij van oordelen te houden.)

Wat te doen?

Is er iets wat jij zou kunnen doen? Een klein dingetje?

Compliment voor elk voorstel!

Negeer ressentimenten.

(Alleen als iemand iets zegt in de vorm van: Als ik het zie gebeuren dan zal ik er eens flink op slaan, dan liefdevol dit niet accepteren.)

Het gaat niet om wat ze voorstellen, maar dat ze voorstellen doen en commitment aan het groepsdoel demonstreren. Het plan moet van de groep zijn, niet van de begeleider!

Als er weinig voorstellen komen, dan eventueel een bepaalde situatie meer in detail onderzoeken.

Bewondering uitspreken voor het plan van deze groep.

"Dat maakt vast verschil voor X als ze zo gaan doen!"

Hen wordt niet gevraagd om iets te beloven en ze krijgen ook geen opdrachten of taken mee!

Wel wordt verteld dat ze in de vervolgspraak alles kunnen vertellen wat hun gelukt is om te doen.

Op dit punt wordt dus de verantwoordelijkheid overgedragen aan de groep.

Dit is een cruciaal gebeuren. Zij moeten de eigenaren van het plan worden.

Uiteraard gaat deze bijeenkomst soms beter, soms minder goed, maar merkwaardig genoeg maakt het voor de effectiviteit van de ingreep niets uit, als die overdracht van het eigenaarschap maar heeft plaatsgevonden.

Stap 5 Tweede gesprek met de gepeste leerling

Na ongeveer een week bespreekt de leerkracht hoe het nu gaat met de gepeste leerling,

Stap 6 tweede gesprek met alle leden van de supportgroep

Ook na ongeveer een week volgt een tweede gesprek met alle leden van de steungroep. Hierin wordt ieders bijdrage besproken. Het is niet van belang of alle voorstellen zijn uitgevoerd. Als het pesten maar gestopt is.

Hoe gaan de zaken nu?
Complimenten voor elk succes!
Afspraak voor vervolgspraak of open laten.
Terugkijken met de groep.
Hoe gaan de zaken? en complimenten voor de hulp geven.
Is hij/zij nu gelukkiger?
Vaak is het antwoord: "Het gaat nu beter met hem/haar", dan doorgaan en vragen naar hun invloed daarop (maar niet gaan vragen naar hun suggesties van de vorige week. Dan wordt het een overhoring/test in plaats van vrijwillige hulp:
Wat heb jij gedaan om daarbij (het gelukkiger worden) te helpen?
Hoe kun je dat merken?
Hoe kun je dat weten?
Hoe deed je dat?
Hoe lukte je dat?
Bedanken voor de hulp en geef je goedkeuring.
Vraag of ze zo nodig nog een week willen helpen. Regel vervolgspraak of laat het open!

Geef zowel de steungroepleden als het slachtoffer een beloning.

Dit van te voren laten weten. Bijvoorbeeld:

- Brief aan de ouders met een bedankje.
- Een certificaat.
- Iets subtielers.

Na elk gesprek is het nuttig even met de ouders te overleggen over hoe zij de veranderingen zien. Dit bestendigt en/of verbetert de (eerder door de problemen misschien verstoorde) verstandhouding met de school aanmerkelijk.

Ouders betrekken als partners

Afstemming en samenwerking zijn essentieel als het gaat om het welslagen van het optreden. Het gaat om zowel de ouders van slachtoffer als de ouders van de pester(s).

De ouders (die een klacht hebben ingediend) krijgen regelmatig updates en worden betrokken bij het evalueren van de vooruitgang. Ze maken kennis met de betrokken contactpersoon en kunnen waardevolle informatie verstrekken over de gevoelens van hun kind.

Ook begeleiding van ouders van de leerling die pest, of daar misschien ten onrechte van beschuldigd wordt, is nodig. Het is niet nuttig ouders slechts te vertellen dat hun kind ervan beschuldigd wordt een pestkop te zijn. Dat kan leiden tot spanningen tussen ouders die problematischer zijn dan de oorspronkelijke klacht. Het is zelfs andersom: ouders kan verteld worden hoe behulpzaam hun kind is geweest. Veel ouders zijn bang dat hun kind pest/gepest wordt en horen graag hoe effectief de school met pesten omgaat. Gedragsfunctie analyse (GFA) kan eventueel het waarom van het pesten duidelijk maken. Er kan gezocht worden naar een alternatief voor dit gedrag. Indien nodig externe hulp raadplegen.

Tips voor ouders

- *De ouders van het slachtoffer:*
  - pestprobleem op school met leerkracht bespreken.
  - geef je kind achtergrondinfo. met betrekking tot pesten.
  - waardeer dat uw kind zich heeft uitgesproken.
  - accepteer je kind onvoorwaardelijk en neem het serieus.
  - accepteer de situatie niet.
  - ga geen gesprek aan met de pester op school.

- ga geen andere kinderen voor jouw kind "kopen".
- *De ouders van de pester:*
  - blijf rustig en neem je kind serieus.
  - probeer achter de oorzaak te komen.
  - corrigeer agressieve buien; wees consequent.
  - ga op zoek naar talenten van je kind.
  - geef warmte aan je kind.
  - ondersteun positieve initiatieven en moedig die aan.

Welke stappen ondernemen we als een kind meerder kinderen pest/agressief benadert/bedreigt:

1. Gesprek met het kind
Probeer er achter te komen wat er speelt, waarom hij dat gedrag vertoont
2. Gesprek met de ouders (evt samen met kind)
3. Gesprek met de klas en de klas medeverantwoordelijk maken om het te helpen oplossen
4. Zie verder stap 4 t/m 6 pestprotocol

5. Herstelrecht

Ter bescherming van het slachtoffer zal de school nadat alle pogingen (inclusief externe hulpverlening en een laatste waarschuwing) geen resultaat hebben gehad, eventueel moeten schorsen of verwijderen. De noodgreep van schorsen/verwijderen is vaak geen oplossing als de betrokkenen bij elkaar in de buurt wonen. Dan zal het gedrag buiten school gewoon voortgezet worden en niet opgelost. Als laatste redmiddel kan dan nog een laatste kans worden gegeven om de situatie te herstellen.

Bij het herstelrecht komen beide betrokken partijen in een conflict bij elkaar, met als doel 'de schade' te herstellen. Hierbij gaat het vooral om het herstel van de relatie. Naast de dader en het slachtoffer worden er bij voorkeur ook anderen (familieleden, vrienden, ander betrokkenen) bij het gesprek betrokken. Een voorwaarde voor een herstelgesprek is uiteraard dat de pester (en zijn of haar ouders)verantwoordelijkheid willen nemen voor het aangedane leed, het aanhoren van het verhaal van het slachtoffer (en zijn of haar ouders) over de zware gevolgen van het pesten, en dat zij bereid zijn excuses te maken.

Herstelrecht kan in verschillende vormen plaats vinden, van klein en informeel tot groot en formeel. De eenvoudigste vorm is dat een leerkracht of een andere volwassene een kind aanspreekt, met het doel bewustwording van het gedrag en het effect op anderen te stimuleren.

- Weet je wel hoe die opmerking bij haar/ hem is overgekomen?
- Wat ga je daar aan doen?

6. Schorsing en verwijdering.

De school kan ter beveiliging van leerlingen en personeel in het uiterste geval en na zorgvuldige afweging gebruik maken van de mogelijkheden van schorsing en verwijdering. Er is op bestuursniveau een beleid geschreven wat dan gevolgd wordt (Agora: Procedure schorsen en verwijderen van leerlingen, zie bijlage)

